

27.8.2003

586/4/02

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Terhi Mattila

**OIKEUDENKÄYNNIN SULJETTUA KÄSITTELYÄ KOSKEVAN
RATKAISUN PERUSTELEMINEN JA OIKEUDENKÄYNTIAINEISTON
SALASSAPITOAJAN PITUUS**

1
KANTELU

Oikeustoimittajat ry arvostelee 27.2.2002 eduskunnan oikeus asiamiehelle osoittamassaan kantelukirjoituksessa Kuopion käräjäoikeuden ratkaisua oikeudenkäynnin julkisuutta koskevassa asiassa.

Oikeustoimittajat ry pyytää oikeusasiamiestä selvittämään, toimiko Kuopion käräjäoikeus lainmukaisesti julistaessaan salaiseksi törkeää pahoinpitelyä ynnä muuta käsittelevän tapauksen.

Yhdistys kertoo, että käräjäoikeus päätti käsitellä mainitun tapauksen suljetuin ovin ja julistaa kaikki asiakirjat salaisiksi 20 vuodeksi. Syyksi se ilmoitti, että asiaan liittyy sellaisia yksityiselämään kuuluvia arkaluonteisia asioita, jotka julkisuuteen tullessaan vahingoittaisivat uhrin alaikäisten lasten psyykkistä tilaa ja kehitystä. Edelleen se totesi asiakirjojen salassapidon syyksi mainittujen alaikäisten asianomistajien kehityksen turvaamisen. Käräjäoikeus viittasi oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 5 §:n 1 momentin ensimmäiseen kohtaan sekä 9 §:n 2 momenttiin.

Oikeustoimittajat ry:n mielestä käräjäoikeus on päätöksellään ylittänyt sille lain mukaan kuuluvan harkintavallan. Oikeustoimittajat ry:n tietojen mukaan käräjäoikeuden käsiteltävänä olleessa asiassa oli kyse Suomessa varsin tyypillisestä päihtyneiden joukossa tapahtuneesta henkirikoksesta. Tämä käy ilmi samaan asiaan liittyvästä Kuopion kihlakunnansyyttäjän tekemästä syyttämättäjättämispäätöksestä. Missä tahansa henkirikoksessa tulee väistämättä esille asianosaisen yksityiselämään liittyviä seikkoja. Ne eivät kuitenkaan oikeuta käsittelemään asiaa salaisena, vaan kynnys on viritetty korkeammalle. Julkisen käsittelyn aiheuttamat henkiset kärsimykset tai asianomistajien alaikäisyys eivät liioin ole sellainen laissa mainittu peruste, jonka mukaan oikeudenkäynti voitaisiin salata.

2
SELVITYS

Oikeustoimittajat ry:n kirjoituksen johdosta on hankittu selvitystä Kuopion käräjäoikeuden käräjätuomarilta A:lta. Selvitys, josta on poistettu salassa pidettävä kohta, on lähetetty tiedoksi yhdistykselle. Yhdistys on antanut

vastineensa. Täällä on ollut nähtävänä Itä-Suomen hovioikeuden asiakirjavihko.

Käräjätuomari A:lta saadun selvityksen julkisen osan mukaan pyyntö asiakirjojen julistamisesta salaisiksi on tullut asianomistajien taholta vainajan alaikäisten lasten kehityksen turvaamiseksi. Lasten terve ydentilasta ja prosessiaineiston julkisuudessa käsittelemisen mahdollisista haitallisista vaikutuksista lasten terveydentilaan ja kehitykseen on käräjäoikeudelle esitetty lääkärintodistus. Selvityksen mukaan lasten ikä ja psyykinen tila sekä käsiteltävän oikeudenkäyntiaineiston laatu huomioon ottaen käräjäoikeus on päätenyt siihen, että julkinen käsittely muodostaa lasten terveydelle sellaisen riskin, että on peruste oikeudenkäyntiaineiston salaiseksi määrittämiselle.

Oikeustoimittajat ry toteaa vastineessaan, että peruste kyseisen oikeudenkäynnin julistamiselle salaiseksi on selkeästi lainvastainen. Lain mukaan vainajan lasten mahdollinen terveydellinen riski ei ole peruste salaiseksi julistamiseen. Yhdistys pitää huomattavana, että käräjätuomari Tossavainen ei selvityksessään viittaa mihinkään lainkohtaan, jota tässä salaisuusratkaisussa olisi käytetty perusteena.

Yhdistys toteaa, ettei se pysty tarkemmin ottamaan kantaa tämän mahdollisen riskin sisältöön, koska ilmeisesti juuri siihen viittaava kohta on käräjätuomari A:n selvityksestä poistettu. Oikeustoimittajat ry kuitenkin huomauttaa, että nykyisin on erittäin poikkeuksellista, että henkirikosjutun yhteydessä ilmaistaisiin uhrin henkilöllisyys. Näin uhrin yhdistäminen kyseisiin alaikäisiin lapsiin ei olisi ollut riski. Sen sijaan se lähipiiri, joka tietää uhrin henkilöllisyyden, osaa yhdistää sen kyseisiin lapsiin joka tapauksessa. Yleisen elämäkokemuksen mukaan myös rikoksen yksityiskohdat ovat jo tämän lähipiirin tiedossa.

Asiaa tutkittaessa olen kiinnittänyt huomiota oikeudenkäyntiaineiston salassapitoajan pituuteen, josta käräjätuomari A:lle on vielä varattu tilaisuus antaa selvitys. A on ilmoittanut, että salassapitoaika perustui asianomistajien pyyntöön, jota kukaan ei vastustanut.

3

RATKAISU

3.1

Käräjäoikeuden päätös ja oikeusohjeet

Kuopion käräjäoikeuden salassapitoa koskevasta päätöksestä ilmenee, että asianomistajien asiamies pyysi jutun käsittelemistä yleisön olematta läsnä perustellen pyyntöään sillä, että asiaan liittyy sellaisia yksityiselämään liittyviä arkaluonteisia asioita, jotka julkisuuteen joutuessaan vahingoittaisivat alaikäisten asianomistajien psyykkistä tilaa ja kehitystä. Syyttäjät ja vastaajat eivät vastustaneet salassapitopyyntöä. Käräjäoikeus päätti oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 5 §:n 1 momentin 1 kohdan sekä 9 §:n 2 momentin nojalla käsitellä jutun suljetuin ovin ja määräsi kaikki asiakirjat salaisiksi 20 vuodeksi tuomion antamisesta alkaen. Käräjäoikeus perusteli suljettua käsittelyä ja salassapitoa koskevaa päätöstään sillä, että asiaan liittyy yksityiselämään kuuluvia arkaluonteisia asioita ja asianomistajat ovat alaikäisiä.

Mainitun lain 5 §:n 1 momentin nojalla tuomioistuin voi asianosaisen vaatimuksesta tai erityisestä syystä muutenkin päättää, että suullinen käsittely toimitetaan kokonaan tai osaksi yleisön läsnä olematta;

- 1) kun käsitellään siveellisyysrikosta, kunnianloukkausta tai yksityiselämän loukkaamista koskevaa asiaa taikka muuta sellaista rikosasiaa, joka koskee erityisen arkaluonteista henkilön yksityiselämään liittyvää seikkaa;
- 2) kun käsitellään avioliittoa, isyyttä, lapseksiottamista, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta, holhousta taikka muuta sellaista riita- tai hakemusasiaa ja siinä esitetään erityisen arkaluonteisia henkilön yksityiselämään liittyviä seikkoja; tai
- 3) kun alle 18-vuotias henkilö on syytteessä rikoksesta.

Lain 9 §:n 2 momentin mukaan suullisen käsittelyn oltua 5 §:n nojalla kokonaan tai osaksi suljettu tuomioistuin voi päättää, että oikeudenkäyntiaineisto sovellettuja lainkohtia ja tuomiolauselmaa lukuun ottamatta on pidettävä tarpeellisin osin salassa määräajan, kuitenkin enintään 40 vuotta päätöksen antamisesta.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain esitöiden (HE 56/1984 s. 11) nojalla tuomioistuimen harkinnan mukaan käsittely voisi olla suljettu rikosasiassa, joka koskee erityisen arkaluonteista henkilön yksityiselämää koskevaa seikkaa. Perustetta olisi kuitenkin tulkittava suppeasti. Julkinen käsittely olisi pääsääntö ja poikkeaminen siitä olisi mahdollista vain *erityisen* arkaluonteisissa tapauksissa.

Kuten olen päätöksessäni 15.11.2002 dnro 779/4/01 todennut, tämä lausuma osaltaan korostaa perusteluiden tarvetta puheena olevissa tilanteissa.

Päätös oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 5 §:ssä säädetystä harkinnanvaraisesta suljetusta käsittelystä olisi lain esitöiden mukaan (HE 56/1984 s.10) normaaliin tapaan perusteltava.

Päätöksen perusteluista on säädetty oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 13 § 2 momentissa. Sen mukaan päätös on perusteltava, jos asia jätetään tutkimatta, asiassa esitetty vaatimus tai väite hylätään taikka jos perusteleminen muutoin on tarpeen. Säännöksen esitöiden mukaan (HE 82/1995 s.135) päätöksen perusteleminen on tarpeen esimerkiksi silloin, kun päätöksellä ratkaistava kysymys on oikeudellisesti tulkinnanvarainen. Tarvetta päätöksen perustelemiseen ei sen sijaan yleensä ole, jos sillä hyväksytään esimerkiksi oikeudenkäyntimenettelyä koskeva vaatimus, jota toinen asianosainen ei ole vastustanut.

Tämän johdosta olen edellä mainitussa päätöksessäni todennut, että siinä tapauksessa, että tuomioistuin on hyväksynyt asianosaisen vaatimuksen suljetusta käsittelystä eivätkä muut asianosaiset ole sitä vastustaneet, päätöksen perusteluilla ei olekaan merkitystä *asianosaisten* oikeusturvan kannalta. Oikeudenkäynnin julkisuusperiaatteen merkitys ei kuitenkaan rajoitu

asianosaisten oikeusturvanäkökohtiin. Oikeudenkäynnin julkisuus on tärkeää paitsi sen vuoksi, että kansalaiset voivat valvoa lainkäyttöä myös siksi, että julkisuus edistää kansalaisten luottamusta tuomioistuimiin. Näistä syistä oikeudenkäynnin julkisuusperiaatteen kannalta olisi tärkeää, että myös yleisö saa riittävät tiedot asian suljetun käsittelyn perusteista ja voi siten arvioida tuomioistuimen harkittavalla käytöllä. Olenkin päätöksessäni esittänyt oikeusministeriön harkittavaksi, olisiko uuteen oikeudenkäynnin julkisuuslakiin otettava nimenomaiset säännökset oikeudenkäynnin julkisuutta koskevan tuomioistuimen ratkaisun julkisesta perustele misesta yleensä ja erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa kukaan asianosainen ei ole julkisuuden rajoittamista vastustanut.

3.2

Arviointi

Salassapitopäätöksen perustelut

Kuopion kärjäoikeus päätti oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 5 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla toimittaa pääkäsittelyn kokonaan yleisön olematta läsnä, koska asiaan liittyy yksityiselämään kuuluvia arkaluonteisia asioita ja asianomistajat ovat alaikäisiä. Mainitun lain 9 §:n 2 momentin nojalla kärjäoikeus samalla päätti alaikäisten asianomistajien kehityksen turvaamiseksi, että oikeudenkäyntiaineisto tuomiolauselmia ja sovellettuja lainkohtia lukuun ottamatta on pidettävä salassa 20 vuotta tuomion antamisesta alkaen.

Kärjäoikeus ei siis ole tuonut päätöksensä perusteluissa esille sitä, että se pitää asiaan liittyviä henkilön yksityiselämään liittyviä seikkoja lain edellyttämällä tavalla erityisen arkaluonteisina. Pidän kärjäoikeuden perusteluja tältä osin puutteellisina.

Asianomistajien alaikäisyys ja mahdollinen psyykkisen tilan ja kehityksen vahingoittuminen eivät ole lain mukaisia perusteita suljetulle käsittelylle. Toisaalta ne voivat mielestäni vaikuttaa sen arviointiin, onko henkilön yksityiselämään liittyviä seikkoja pidettävä erityisen arkaluonteisina. Ulkopuolinen ei kuitenkaan voi kärjäoikeuden päätöksessä esitetyillä perusteilla ymmärtää suljetun käsittelyn laillista perustetta.

Kantelussa tarkoitettussa tapauksessa perusteluiden tarvetta korostaa vielä se, että rikosnimikkeestä (törkeä pahoinpitely ym.) ei ole päätelävissä asian koskevan erityisen arkaluonteisia henkilön yksityiselämään liittyviä seikkoja.

On selvää, että henkilön yksityiselämään liittyviä erityisen arkaluonteisia seikkoja ei voida salassapitoratkaisun perusteluissa tuoda nimenomaisesti esiin ilman, että oikeudenkäynnin salassa pitäminen menettää tarkoituksensa. Tuomioistuinmella on kuitenkin päättäessään asian käsittelystä suljetuin ovin mahdollisuus muotoilla perustelunsa siten, että yhtäältä salassapito ei menetä merkitystään, mutta toisaalta ulkopuolinenkin voi ymmärtää salassapidon perusteen. Sen sijaan, kun tuomioistuin on määrännyt koko oikeudenkäyntiaineiston salassa pidettäväksi, esimerkiksi oikeusasiamies ei voi

kanteluratkaisussaan tuoda esiin seikkoja, jotka voisivat tehdä salassapitoratkaisun ulkopuolisen ymmärrettäväksi.

Pidän siis kärjäoikeuden päätöksen perusteluja myös siten puutteellisina, että ulkopuolinen on kärjäoikeuden päätöksen luettuaankin jäänyt epätietoiseksi suljetun käsittelyn perusteiden laillisuudesta.

Salassapitoaika

Kärjäoikeuden salassapitoratkaisun kytkeminen asianomistajien alaikäisyyteen tekee kärjäoikeuden määräämän oikeudenkäyntiaineiston salassapitoajan pituuden ongelmalliseksi. Asianomistajat ovat päätöksen anto vuonna 2002 täyttäneet 17 vuotta ja 10 vuotta. Nuorempikin asianomistajista tulee täysi-ikäiseksi vuoden 2010 aikana. Nyt salassapitoaika jatkuu aina vuoteen 2022 saakka. Vaikka asianomistajien psyykkisen tilan ja kehityksen vahingoittumisen vaara ei katkeaisikaan heidän täysi-ikäiseksi tuloonsa, käy salassapitoratkaisun perustelemisen sanotuilla seikoilla sitä ongelmallisemmaksi, mitä vanhemmiksi asianomistajat tulevat.

Salassapidon aineelliset edellytykset

Käytettävissäni olleiden asiakirjojen valossa kärjäoikeus on voinut, puutteellisista perusteluista huolimatta, harkintavaltansa rajoissa päättää asian suljetusta käsittelystä ja oikeudenkäyntiaineiston salassapidosta. Kuten edellä olen todennut, tätä käsitystäni en voi tarkemmin julkisesti perustella paljastamatta salassa pidettävää oikeudenkäyntiaineistoa.

4

TOIMENPITEET

Edellä lausutun perusteella saatan Kuopion kärjäoikeuden tietoon käsitykseni sen oikeudenkäynnin suljettua käsittelyä koskevan ratkaisun puutteellisesta perustelemisesta ja oikeudenkäyntiaineiston salassapitoajan pituuden ongelmallisuudesta.

Kantelun liitteet palautetaan Oikeustoimittajat ry:lle.